

mod Serbien uden russisk indblanding, og russerne havde til gengæld nok forventet, at russisk raslen med sablen ville være nok til at bremse Østrig-Ungarn.

For begge parter var den krigeriske udenrigspolitik imidlertid også et forsøg på at løse indenrigspolitiske problemer gennem national samling om et fælles mål, og det har selvfølgelig ikke fremmet en rationel beslutningsproces.

KRIGSBEGEJSTRINGEN

For iøvrigt at forstå de beslutningstagere, der førte verden ind i en totalkrig, er tre forhold vigtige.

Det ene var tidens forestillinger om krig. Hundredårsperioden siden Napoleonskrigenes afslutning havde i Europa været præget af fred med nogle få kortvarige krige som undtagelse. Regeringer og generaler havde altså ikke forestillinger om en 4-årig totalkrig med millioner af døde og med et resultat, der skulle ændre Europakortet, vælte regimerne i en række lande og svække Europas stilling i verden varigt.

Det andet var forholdet mellem regeringen og de militære stabe. Militærstabe var tilbøjelige til selvovervurdering, når de skulle rådgive regeringer om løsning af krigsmæssige opgaver. Dermed sad regeringerne med misvisende informationer om deres egne staters evner til at klare sig i/vinde en kommende krig.

Det tredje var krigsbegejstringen i de deltagende lande, der endog omfattede mange af de socialister, der havde været internationalt orienteret i de foregående årtier. Krigen blev af mange opfattet som det store nationale fællesprojekt og som løsningen på landets indre problemer. Krigen var en mulighed for at gamle/nye værdier kunne komme i højsædet – en slags renselse for såvel den enkelte som for nationen som helhed, og efterfølgende italienske brev fra 1915 kan illustrere sådanne følelser:

»Vi modtog meddelelsen om krigserklæringen med begejstring. Endelig virkeliggøres den drøm, vi drømte i så mange sørgelige år præget af undertrykkelse og ydmygelser, det håb, der næredes af så mange italienere, der altid nægtede at anerkende den smertelige virkelighed, som diplomaternes fejhed havde affundet sig med: Østrig som herre over Italiens Port. Livet har endnu engang givet de unge, de dristige, oprørerne, ret, og det har fornægtet de gamle, de rettænkende og ordensmenneskene, for livet er ungdom, dristighed og oprør.

Og kække, friske, frelste og leende iler vi derhen, hvor Italien nu ikke blot erobrer nogle få kilometer jord og nogle få tusind undersåtter, men sit sande liv, sin ungdom.« (24)

Brevets begejstring er så meget mere påfaldende, som Italien i første omgang havde holdt sig uden for krigen, og den italienske offentlighed derfor havde haft lejlighed til at høre om den ødelæggende, moderne stor-krig.

Den nationale begejstring, der kom til udløsning i de forskellige lande ved krigens udbrud, var selvfølgelig i høj grad et resultat af den forudgående periodes nationale propaganda. Det var faktisk lykkedes staterne at skabe en moderne stammeidentitet og appellere til værdier som fædrelandskærlighed, disciplin, tapperhed, mandighed og heroisme. Med den oppiskede stemning fangede bordet imidlertid også, for lederne var nu selv i høj grad tvunget til at vælge den handlekraftige heroismes vej i stedet for en kompromissøgende forhandlingspolitik. Kræfter var sat i bevægelse, som ikke kunne standses igen før den totale sejr eller det fuldstændige sammenbrud.

KRIGSFORLØBET

Det tyske lynangreb på Frankrig blev stoppet i Nordfrankrig. Dermed gik krigen i stå på Vestfronten, og i stedet for en hurtig afgørelse fik man en langvarig udmattelseskrig, hvor millioner af soldater blev slagtet på de nordfranske slagmarker, fordi forsvarsmidlerne i form af skyttegrave og maskingeværer var langt stærkere end angrebsmidlerne, i form af artilleribeskydning efterfulgt af fodfolk, der sprang op fra skyttegravene og løb ubeskyttede henimod fjendens skyttegrave og maskingeværstillinger i håb om at erobre disse grave og dermed flytte fronten nogle få hundrede meter fremad.

Den britiske feltpræst John Walker har i dagbogsnotater givet glimt fra det 21. feltlazaret under de første dage af slaget ved Sommes i Nordfrankrig i 1916, der krævede over en million døde i løbet af nogle måneder:

»Lørdag den 1. juli, klokken 07.30. Himmelen og jorden blev splittet ad. Den vanvittige time var begyndt. Hver eneste af vore kanoner fyrede på livet løs i over en time. ...

Nu er vi oppe på 1.500 mand, og de bliver ved med at komme. 300-400 officerer. Sikken en redelighed. Gutter med grupvækkende sår ligger og vrider sig i smerte. Mange er så tålmodige. Nogle giver lyde fra sig. Man går hen til en bære. Lægger en hånd på en pande. Den er kold. Stryger en tændstik. Han er død.

2. juli. Det mest bedrøvelige sted af alle er det telt, hvor der ikke længere er noget håb. Det er egentlig to telte, der er surret sammen. De er stoppet til randen med døende. Man har opgivet at gøre mere ved dem. Men det ved de selvfølgelig ikke selv. Jeg kan ikke skrive mere. Jeg er alt for træt, og jeg har lovet at skrive breve for nogle af mine patienter.

3. juli. Nu kender jeg til krigens rædsler. Staben er blevet fordoblet, men det hjælper ikke

De kolossale tabstal afspejlede, at de defensive våben var blevet styrket, uden at generalstabene kunne finde på andre modtræk end at kommandere endnu flere soldater op af skyttegravene til den næsten sikre død. Ikke mindst maskingeværet, der kunne skyde 2-600 skud i minuttet og indtil 1914 kun havde været brugt til at slagte ikke-europæere, havde en chokerende virkning, når soldaterne forsøgte at storme frem på gammel-dags vis.

Denne blanding af gammelt og nyt gjaldt også transport- og forsyningssystemet. Forsyninger og soldater blev ført frem til fronten via jernbanen, men skulle derefter videre til fods/til hest. Et succesfuldt angreb ville derfor hurtigt give anledning til forsyningsproblemer, og også jernbanen styrkede derfor forsvaret på angrebets bekostning.

Den krigsindustrielle udvikling var på vej med nogle teknologiske fornyelser i form af

meget. Tænk bare – 1.000 alvorligt sårede om dagen. Kirurgerne er begyndt at snuppe sig en smule søvn, for efter at have arbejdet døgnet rundt er de blevet klar over, at det godt kan fortsætte sådan månedsvis, som ved Verdun. Vi hører om store sejre, men der er selvfølgelig også store tilbageslag. Man hører om regulære skanser af døde englændere og tyskere. Åh, hvis I bare kunne se vore sygestuer, telte, hytter. Stoppet til randen med frygtelige kvæstelser ... se række efter række af døende efter bug- og lungeskud ... se et kompliceret benbrud kravle af sted. I dybeste fortrolighed: jeg fik fat i en smule morfin. Nu lister jeg mig ind i »det sorte hul i Calcutta« (de døendes telt) og giver dem lidt af det. Eller jeg kravler ind i det lange telt, hvor der ligger to-tre hundrede tyskere. I kan forestille jer, hvor megen pleje de får, når man i den grad må forsøme sine egne. Deres skrig og klagen er simpelt hen ikke til at holde ud, og jeg kan ikke lade være med at føle lige så stor medlidenhed med dem som med vore egne.« (25)